

Марина Ф. КУРЕШЕВИЋ*
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 8. 11. 2024.
Прихваћен: 27. 2. 2025.

О УПОТРЕБИ *ЈАКО* У СРПСКОСЛОВЕНСКИМ НЕЛИТУРГИЈСКИМ НАРАТИВНИМ ТЕКСТОВИМА**

Јако представља добар пример семантичке неспецификованости речи које су иступале у функцији везника, карактеристичне за старословенску епоху. У старословенском језику *јако* је могло да уводи различите типове зависних реченица, а појављивало се и у функцији прилога и партикуле. Такву ситуацију наслеђују и редакцијски језици у којима употреба речи *јако* постаје типична књишка црта.

У раду се указује на различите употребе речи *јако* у српскословенским нелитургијским наративним текстовима. Корпус чине текстови писани српскословенским језиком нижег стила, у преписима из XV–XVII века.

Циљ овог истраживања је да се представи синтаксичко-семантички и прагматички потенцијал речи *јако* у српскословенском нижег стила, те да се утврди да ли се у том сегменту језичког система чува наслеђено старословенско стање или су забележене неке промене.

Кључне речи: старословенски, српскословенски, везници, хипотакса.

1. Уводне напомене

Историја раних записаних словенских језика сведочи да је процес настанка везника неодвојив од процеса настанка различитих типова сложене реченице (Бауер 1972: 329–340), а тај процес, инициран развојем синтаксичке транзитивности (Грковић Мејџор 2010; 2013), подразумева неколико развојних стадијума – од стадијума низања асиндетских конструкција, преко стадијума са хомонимичним везницима те стадијума везничких дублета, до настанка специјализованих, нарочито сложених, везника (Ројсензон 1962).

* marina.kuresevic@ff.uns.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-7414-0087>

** Овај рад финансирао је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије на основу уговора бр. 451-03-47/2023-01-/200166, склопљеног с Филозофским факултетом Универзитета у Новом Саду.

чија је предикација чешће била исказана финитним глаголом, а ређе инфинитивом. Иако словенског порекла (в. следећи параграф), у неким његовим употребама у старословенским текстовима могу се уочити и утицаји грчких предлогака.²

Због своје неспецификоване синтаксичко-семантичке функције у старословенским и црквенословенским споменицима, овај везник се у науци још назива и асемантичким везником (Преображенска 1991: 94–96).

Не оспоравајући овај став (јер је он одлика једне од фаза у развоју везника), треба се подсетити и општелингвистичке чињенице да је инхерентна семантика везника често одговорна за његово синтаксичко понашање у реченици (Бауер 1972: 350; Грицкат 2004: 65; Грковић Мејџор 2007: 68–71; Павловић 2013: 306). Стога у разматрању синтаксичких улога везничког средства *јако* треба почети од његове етимологије.

3. Етимологија *јако*

Етимолошки речници наводе да је *јако* примарно био релативни или упитни прилог изведен од показне заменице **j-* основе и придевског суфикса **-ak-* (ЕССЈ II: 233–237; ЕСЈС 5: 268). Употребљен између две предикације првобитно је вршио функцију деиктике.³ Из семантике његових делова изводи се значење 'на овај начин, овако' (Грковић Мејџор 2018: 343). Оно је статус везника у старословенском стекло стилизацијом према грчким предлошцима, али се реликти претходне функције чувају у употреби ове речи за увођење директног говора у старословенском језику (Курц 1963: 1).

Узимајући у обзир етимологију ове речи, њене грчке преводне еквиваленте (ὅτι, ὅπως, ὥς, ὥστε), те употребу у контекстима у којима је грчки утицај искључен, као њену инваријантну семантику у старословенском Ј. Бауер (1972: 350) наводи семантику тврђења.

4. Ситуација у старосрпском

Ситуација у старосрпском сведочи да се од најстаријих писаних потврда уз перцептивне, емоционалне и когнитивне глаголе, уз које се у књижевном језику среће везник *јако*, употребљава везник *јере*⁴ (Грковић Мејџор 2018а; 2018б; 2021). То је у сагласју и са налазима С. Павловића (2009: 74–79;

² В. о томе касније у анализи грађе.

³ Ј. Бауер (1972: 337; 369–370; 374), ослањајући се и на ставове Фр. Травничка поводом етимологије овог везника, изнео је хипотезу да је везничкој фази *јако* претходила његова употреба у функцији анафорске партикуле којом се указивало на садржај наредне реченице, што је делимично у вези и са његовим пореклом од демонстративно-анафорске основе **j-*. Такву употребу ми у овом раду називамо деиктиком.

⁴ Такође пореклом од анафорско-демонстративне **j-* основе (<**je-že* ЕСЈС 5: 287) и *јере* је најпре функционисало као деиктика, док су се семантички односи контекстуално индуковали.

242–243). Међутим, у старосрпском се током времена дешавају промене у систему допунских везника – везник *јере* се све више спецификује као онај који уводи фактивне⁵ допуне, али га и из те сфере од краја XIV века почиње истискивати везник *да*, првобитно нефактивно маркиран. Процес се најпре дешавао на западу штокавске територије под утицајем словенско-романских контаката.⁶ Темпо те промене зависио је од семантике управне предикације (фактивно *да* се раније уопштило уз перцептивне и когнитивне глаголе, а касније уз глаголе емоција) (Грковић Мејџор 2018б: 99).

5. Циљ истраживања

Имајући на уму да се у нелитургијском црквенословенском прожимају особине наслеђене из старословенског и оне пореклом из вернакулара (Грковић Мејџор 2007: 443–446; Грковић Мејџор 2008: 72), циљ овог рада је да се, након представљања различитих употреба везничког средства *јак* у одабраним нелитургијски текстовима из XV–XVII века, утврди његов синтаксичко-семантички потенцијал у српскословенском језику нижег стила, те да се утврди да ли се у том сегменту језичког система чува наслеђено старословенско стање или су у његовој употреби забележене неке промене под утицајем вернакуларне базе.

6. Корпус истраживања

Као корпус за ово истраживање одабрани су српски преписи текстова који жанровски припадају средњовековним романима, апокрифима и повестима (в. *Изворе*). За те текстове је утврђено да су генерално писани нижим стилом српскословенског. Њега је карактерисала језичка норма која се избором средстава приближавала говорном језику, или која је чак била отворена за иновације из вернакулара (Грковић Мејџор 2007: 433–434; Курешевић 2022: 60–65). Проценат вернакуларних црта могао је да варира од текста до текста, што је било условљено ванјезичким факторима.

⁵ Фактивне су оне конструкције у којима говорник пресупонира истинитост, а нефактивне оне које не обавезују говорника на истинитост пропозиције формализоване допунском речењом. У прве спадају оне уз глаголе 'знати, открити' и сл., а у друге оне уз глаголе 'мислити, веровати' и сл. (уп. Грковић Мејџор 2018б: 90).

⁶ У вулгарном латинском је долазило до уопштавања везничког *quod* (првобитно намерни везник) на рачун везника *ut* (првобитно допунски везник). Ову хипотезу први је изнео Ј. Седлачек, а она је у каснијем истраживањима И. Грицкат (2004: 138), С. Павловића (2009: 282–288) те Ј. Грковић-Мејџор (2018а; 2018б) добијала и додатне потврде.

7. Презентација резултата истраживања

7.1. Јако у функцији везника којим се уводе временске реченице

У старословенском је то било једно од основних везничких средстава (поред *јегда*) којим су се уводиле реченице са значењем временске идентификације (Вечерка 2002: 232).

Овакву смо функцију везника *јако* у нашем корпусу веома ретко бележили. Из примера се види да се у том случају употребом овог везника маркирала непосредна антериорност и да се везивао за предикате у аористу. Могуће је ову његову семантику етимолошки повезати са употребом ове речи у значењу упитног *како*,⁷ једног од етимона ове речи (в. одељак 3).

- 1) *ѿко оубо вѣдѣ его лавѣ, радостанѣ бысть* (СиИ, 17. век);
- 2) *и ѿко жребѣ донде и до заеца, рече кѣ ловцѣмъ* (СиИ, 17. век);
- 3) *ѿко клетѣ се давѣд господѣвн ѿвѣшта се б(ог)ѣ ѿковолю* (КДНП 15. век)

7.2. Јако у функцији везничког средства којим се уводе еквативне поредбене реченице квалификативног типа

То су реченице којима се исказује начин реализовања управне предикације или, пак, квалитет онога што је речено у главној реченици, тако што се показује са чиме је оно што се пореди једнако или слично. Овај тип поредбених реченица у старословенским споменицима уводио се једино начинским прилогом *јако* (и његовим фонетским варијантама) (Вечерка 2002: 266), који се често комбиновао са партикулом *же*, чиме се додатно истицала његова основна семантика.

То је једино конективно средство забележено у нашем корпусу у овом синтаксичко-семантичком типу зависних реченица.

- 4) *ѡхъшренїе сѣтворѣн александръ. ѿко|ж|ѣ неког|д|а по|д| троѡ|д| сѣтворѣше грѣ-чскѣмъ вѣтезы.* (СА, 16. век)
- 5) *и прѣобразѣ б(ог)ѣ лица нхѣ ѿкоже в[н]дѣшн.* (ВО, 15. век)
- 6) *егда вѣдѣ мѡжа на конѣмъ ѡздеѣѣ ѿкоже ѣ вѣ писаннѣмъ тогѡ помѡу азѣ мѡжа* (САТ, 15. век)

Поредбена семантика зависне реченице врло често је додатно била формално верификована кроз употребу корелатива *тако*, што се у литератури тумачи као „показатељ јачања формалне интегрисаности једне првобитно независне реченичне структуре у нови реченични комплекс” (Павловић 2009: 223).

- 7) *ѿкоже промѣслѣ б(о)жїю великомѡ волю ꙗ|с|ѣ(тъ) тако да бѣде|т|.* (СА, 16. век)
- 8) *да не тако александръ злобникѣ на мѣмъ бѣдѣ ѿкоѡмъ дѣломъ творѣшѣ.* (БА, 15. век)

⁷ У старосрпској пословноправној писмености потврђен је везник *како* у овом значењу (Павловић 2009: 172).

- 9) ѿко бо н саманъ не прѣмѣни злобоу свою себѣ такѡ нже пїеть ѡт[ъ] дрѣва сего много без мѣри толнко въ грѣхъ вып[а]даеть. н въсоу злобоу творитъ. (ВО, 15. век)
- 10) ѿко въ сне сговарастасе такѡ въ дѣи творехъ (САТ, 15. век)

7.3. Јако у функцији везника којим се уводе резултативне реченице

Овај тип зависне реченице семантички је веома близак претходном (еквативном поредбеном), само што се резултативним реченицама исказује начин реализовања управне радње или, пак, квалитет онога што је речено у главној реченици, тиме што се исказује шта је последица тога. Заједничко изходиште двају типова зависносложене реченице формализовано је у старословенским споменицима употребом истог везничног средства, док се конкретна семантика изводила из контекста, а врло често уз помоћ корелатива (Вечерка 2002: 285, 286).

Овакву ситуацију наслеђује и српскословенски.

- 11) толнко бо онѣи брѣзы бѣхъ. ѿко ннѣто нѣдѣ на землѣ не ѡтнѣаше. н такѡвѣ бо оны стрѣлцы бѣху. ѿко ннѣто роукама не грѣшахъ. (СА, 16. век).

Резултативну семантику имала је и номинална апсолутна конструкција датив + инфинитив уведена везником *јако*, чија је употреба подржана језиком оригинала (Пацнерова 1958: 267; Гардинер 1984: 184; Грковић Мејдор 2001: 14). Будући књишка, њу ретко срећемо у српскословенским нелитургијским споменицима (уп. пример из СА). У малобројним забележеним примерима запажају се формална огрешења о кононску форму (уп. пример из БА).

- 12) бѣ видѣти выплѣ конѣ н чл(овѣ)кѣ н клопотъ ѡрѡжѣа. ѿко земан тон сѣа носецѣи дотѡужнѣи сѣ. (СА, 16. век)
- 13) бни видѣти ваполе конѣ н чловѣкѣ н клопотъ ѡрѡжнѣ ѿкоѡ н земан тон снѣ носецѣ дотѡждаеть сѣ (БА 596/4–8)

7.4. Јако у функцији везника којим се уводе намерне реченице

У старословенском језику намерне реченице су се могле уводити везницима *да*, *јако* и *јако да*. Основни старословенски намерни везник био је *да*, настао граматикализацијом оптативне партикуле чија је инваријантна семантика упућивање на нешто нереализовано, што припада субјунктивної сфери. Употреба везника *јако*, чија инваријантна семантика јесте упућивање на индикативну сферу, у овој функцији изненађује, али се може објаснити на два начина: а) семантичком сродношћу резултативних и намерних реченица⁸ (унутарјезички разлог) или б) грчким утицајем (*јако* је био преводни

⁸ Намерним и реалним последичним реченицама је заједничко то што обе исказују резултат радње исказане у надређеној реченици. Док је код последичних реченица акценат на резултату

еквивалент грчких ὅπως, ὥς и ὥστε) (вањезички утицај), при чему се такво *јако* по правилу везивало са инфинитивом (Вечерка 2002: 318). Такве конструкције су биле ретке и сматрају се одликом високог стила. Много чешће се *јако* појављивало у конструкцији са *да*, чиме се маркирала резултативна семантичка компонента у намерним реченицама. Употреба сложеног везничког израза *јако да* доводила се у везу и са везником ὥς ња из византијскогрчке говорне базе (Седлачек 1963: 389), који је имао скоро исто значење као и везници ὅπως, ὥς и ὥστε пореклом из литерарног грчког језика (Вечерка 2002: 318).

У нашем корпусу у овој функцији забележени су само везници *да* и *јако да*, при чему је везник *јако да* био књишка црта, те га не срећемо у текстовима писаним књижевним језиком са великим упливом црта из вернакулара, као што је то случај са текстом САП из НБС 53.

- 14) н съ въсею слою на бон пондн. јако да болшъ ч(ь)|с|тъ македонаноѡмъ сътворн-шн. (СА, 16. век)
- 15) мене же послала е|с|(тъ) великоє твоє ц(а)р|с|тво. н г(о)|с|пож[д]ѡмоу ц(а)р(н)~цю рожан'нѡ јако да въсесрьдо н любьзно ѡ[т] нѡе ва|с| подмолю. јако да въскорѣ къ оноу прїидѣте. . (СА, 16. век)
- 16) чл(овѣ)че не бѣдн оуязвленѣмъ лѣпотоу жени чюж|д|нѡе. јако да свою женѡ не вн|д|(н)шн ѡязвленнѡ. (СА, 16. век)
- 17) н вѣдомо да е|с|(тъ) вѡмъ јако александръ з|д|равъ естъ. нъ ѡхнщренїемъ сїе творн|т| јако да невѣр'ствїе ваше нскоусятъ. (СА, 16. век)
- 18) потышн се ѡ александре чѣдо сътворн|т|(н). јако да въ македонїн по съдъртїн твоєн паметь оставншн. (СА, 16. век)
- 19) копне мое ка вѡмъ послахъ јако да вѡмн црствѣтн мнстоу мене БА 1326/11–13
- 20) н снхъ ѡбенснн рче јако да вазвнѣте чнслоу конскн перске БА 53а/4–6
- 21) еже бо рад|н| повелѣ б(ог)ъ н раждже ѡтробѡ змїа сего н пїетъ ѡт[ъ] моря по лактоу. јако да не прнбоудетъ нн ѡбѣдетъ. (ВО, 14. век)
- 22) тогѡ палмнда прооуде тавлнѡ нгрѡтн јако да срѣдѣ болерѣ нграюще (САТ, 15. век)

7.5. Јако у функцији везника којим се уводе узрочне реченице

Везник *јако* био је у старословенским споменицима, поред енклитичког *бо*, најуобичајенији везник за увођење узрочних реченица (Вечерка 2002: 298). Разлоге за овакву употребу везника *јако* могуће је тражити, са једне стране, у утицају грчког преводног еквивалента ὅτι које је у свом семантичком потенцијалу имало поредбено-узрочну семантику, а са друге, у чињеници да су се функционално-семантичка поља експликативности и каузалности преклапала уз одређене семантичке класе глагола (нпр. уз емоционалне глаголе) (Грицкат 2004: 142).

радње, код намерних је у фокусу пажње свесна усмереност агенса ка остваривању жељеног циља.

У нашем корпусу забележена је веома ниска учесталост употребе овог средства, а пораст учесталости других семантички спецификованих узрочних везника. Оно што се ипак може запазити јесте да се узрочна семантика везника *јако* индукује из структура које експлицирају садржај емоционалних управних предиката.

- 23) *pa|d|(o)yn* се велнкы ц(а)ре фнлїпе. *яко* съпостатн свое побѣднѣ. с(ы)на алеѣа|n|дра добылѣ есн велнкаа нарочїнта ц(а)ра сѣща СА, 16. век
- 24) нн смрьтн о^а мене ѡбон се нн тебе ѡставитн хоѣѣ нн сннѡѣ мѡнѣ сказатн хоѣѣ *яко* неподѡба мѡнн такоѡа члѡвнка о^а землѣ погѣбитн мѡдрѡстнѡ н храбрѡстнѡ ѡкрашена (БА, 15. век)
- 25) не скрьбѣ мѡного. *яко* тако подѡбашѣ іер(оу)с(а)л(н)моу прїетн. (ВО, 15. век)
- 26) ѡче мѡн акнре • подѡбно мн іѣ плакатнн тебе • *яко* велн тн їрѣ сннагрнѣ главѣ ѡцѣпнн • н ѡнестн ѡ тебе • ѣ. лаѣтън (ПАП, 16. век)

7.6. Јако у функцији везника којим се уводе допунске реченице

У старословенском језику је постојала релативно јасно изражена тенденција да се везником *јако* уведе зависно-изјавне, односно асертивне реченице, чиме се овај комуникативни тип формално разликовао од волунтативних и дубитативних допунских реченица (Вечерка 2002: 399–402). У оквиру овог комуникативног типа срећу се и структуре уведене сложеним везником *јако да*, унутар којег се партикулом *да* формализовао субјунктивни карактер допуне (Граматика 1993: 481–482).

У нашем корпусу потврђена су оба типа везника. Везник *јако* уводио је допунску реченицу уз когнитивне, комуникативне, емоционалне и перцептивне глаголе, који извештавају о сазнајним процесима, те је и допуна уз њих индикативног карактера (7.6.1.). Са друге стране, допунске реченице уведене везником *јако да* забележили смо уз волунтативне и асертивно-волунтативне глаголе, као и уз неке придеве и именице, те је и допуна уз њих субјунктивног карактера (7.6.2.).

7.6.1. Асертивне допунске реченице

- 27) вѣ|д|(ѣ) *яко* хоцѣшїи мѣ ѡбытн. (СА, 16. век)
- 28) нѣ вѣдомо да к|с|(тъ) тебѣ. *яко* млади|х| мѡдрѡванїа наглѣнша сѣтъ. (СА, 16. век)
- 29) нѣ знан *яко* смрьтъ мѡа те|в|(ѣ) ѡморнтн хоцѣтъ. (СА, 16. век)
- 30) мнѡ *яко* негдѣ вндѣхъ те. (СА, 16. век)
- 31) н позна црѣ *яко* тѣ іѣ снѣ єго (САТ, 15. век)
- 32) н не знаашѣ га *яко* ложа єс(тъ) (ВО, 15. век)
- 33) н да не рекѣтъ сѣсѣды нашн. *яко* н мїн сѣ фнлїпоѡѣ ц(а)редѣ оумрѣсмо. (СА, 16. век)
- 34) вндѣхъ снѣтъ вѣ ноцѣ сїю. *яко* велнкы храмѣ бога апѡлона паде се н осѣтнѣѣ *яко* отрѣненъ бы[с](тъ) ре[ч](ѣ). (СА, 16. век)

Асертивно-волунтативне допунске реченице

- 35) н вѣрдова се сѣло прѣльстїиѣ н вѣховныи|м| рече|м|. јако да чедо|м| м(а) ти назовет се желающїи (СА, 16. век)
- 36) н хѡѡх' се јако да прѣ|а'| ц(а)ремь не погрѣшнѣ прѣвѣниго мѡего гла|с|(а) нзгѣлю. (СА, 16. век)
- 37) достоннѣ бо еси ты јако да вьсеѣх г(о)|с|подѣствѣѡеши свѣтѣ. (СА, 16. век)
- 38) аще мн скръбѣ за македонїане не бы была. јако да въ тѡж|д|ен земли не погыбнѣтъ (СА, 16. век)

7.7. Јако *recitativum*

У старословенском језику, као и у нашем корпусу, потврђено је веома често и тзв. *јако recitativum*, које чувајући карактер деиктичке партикуле, иступа у функцији формалног показатеља директног говора и истовремено ублажава оштру границу између ауторовог и туђег исказа (Вечерка 2002: 421–423). Иако је имала пандане у грчким изворницима, оваква употреба *јако*, према речима Р. Вечерке (2002: 421), била је пре одлика говорног језика, него стилизованог начина изражавања.

- 39) фїло|с|(о)фѣ же ре|ч|(е) јако слыша|х| ѡ|т| сѣнтѣла мѡего г(лаго)люща. јако вѣстати нѣла|т| ц(а)рь ѡ|т| македонїе. н нзыдетѣ мѣ|ч| ѡ|т| фнѣіпова гра|д|(а). н порази|т| вѣсе кнези западнїе. н съкрѣши|т| вѣсе царе вьсточнїе. (СА, 16. век)
- 40) плачеѣх се велми. о грѣшннх(ь) г(лаго)люще јако не ѡбрѣтаемь въ ннх(ь) добра дѣла (ВО, 15. век)

8. Ка синтези

На основу презентованих резултата истраживања можемо закључити да је *јако* и у српскословенским нелитургијским текстовима сачувало своју полифункционалност (потврђено је у функцији везника који уводи временске, резултативне, намерне, узрочне и допунске реченице, у функцији прилога у поредбеним конструкцијама, као и у функцији партикуле за сигнализовање директног говора), али се његова употреба делимично разликује од оне забележене у старословенском.

За разлику од ситуације потврђене у старословенском, у нелитургијском српскословенском није забележена књишка конструкција *јако* + инфинитив у намерном значењу (као преводни еквивалент конструкцији *ὅπως, ὥς и ὥστε* + инфинитив), али спорадично јесте, такође књишка, апсолутна конструкција *јако* + датив + инфинитив у резултативном значењу. Објашњење за такву ситуацију, могуће је, може се тражити у неспојивости инхерентне семантике везника *јако* са радњом субјунктивног карактера исказане инфинитивом, док је у другом случају употреба везника *јако* оправдана будући да се номиналном конструкцијом исказивала индикативна радња.

За разлику од штокавског вернакулара, у којем је врло рано дошло до промена у систему хипотактичких везника (везник *да* улази и у индикативну сферу), нелитургијски српскословенски наслеђује старословенски лексички репертоар хипотактичких везника са очуваном првобитном дистрибуцијом: везник *јак* се везивао за сферу индикативног, чиме се супротстављао субјунктивном *да*, док је везник *јак* *да* био резервисан за прелазне случајеве – за маркирање резултативне семантичке компоненте у намерним реченицама и за маркирање субјунктивног карактера допунских реченица.

Извори

- БА: Берлинска Александрида. Берлин: Државна библиотека – Пруско културно наслеђе, Рукописно одељење [Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz, Handschriftenabteilung], Ms. slav. quart 8, последња деценија XV века.
- КДНП: Како Давид написа псалтир (Јовановић 1999)
- СиИ: Стефанит и Ихнилат (Даничић 1870)
- ВО: Варухово откровење (Јовановић 1996)
- САТ: Слово о Александру Тројанском (Моћулскиј 1893)
- ВО: Варухово откровење (Јовановић 1996)
- СА: Српска Александрида (Маринковић – Јерковић 1985)
- САП: Слово о Акиру Премудром (Курешевић 2019)

ЛИТЕРАТУРА

- Бауер 1972:** Jaroslav Bauer, *Syntactica slavica. Výbrané práce ze slovanské skladby*, Brno: Universiteta J. E. Purkyně.
- Вечерка 2002:** Radoslav Večerka, *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax, IV: Die Satztypen: Der zusammengesetzte Satz*, Freiburg: Weiher Verlag.
- Гардинер 1984:** S. C. Gardiner, *Old Church Slavonic. An Elementary grammar*, Cambridge – London – New York – New Rochelle – Melbourne – Sydney: Cambridge University Press.
- Граматика 1993:** *Граматика на старобългарския език. Фонетика. Морфология. Синтаксис*. Дуриданов, Иван (ред.). София: Издателство на Българската академия на науките.
- Грицкат 2004:** Ирена Грицкат. *Студије из историје српскохрватског језика*, Београд: Институт за уџбенике и наставна средства.
- Грковић Мејџор 2001:** Јасмина Грковић-Мејџор, *Питања из старословенске синтаксе и лексике*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Грковић Мејџор 2007:** Јасмина Грковић-Мејџор, *Списи из историјске лингвистике*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића

- Грковић Мејдор 2010:** Jasmina Grković-Major, The Role of Syntactic Transitivity in the Development of Slavic Syntactic Structures. Hansen, Björn, Jasmina Grković-Major (eds.). *Diachronic Slavonic Syntax. Gradual Changes in Focus*. Wiener Slawistischer Almanach (Sonderband 74). München – Berlin – Wien, 63–74.
- Грковић Мејдор 2013:** Јасмина Грковић-Мејдор, *Историјска лингвистика: когнитивно-типолошке студије*, Ср. Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Грковић Мејдор 2018а:** Jasmina Grković-Major, The development of perception verb complements in the Serbian language, J. Grković-Major, B. Hansen, B. Sonnenhauser (eds). *Diachronic Slavonic Syntax. The Interplay between Internal Development, Language Contact and Metalinguistic Factors*. Berlin – Boston: de Gruyter, 339–360.
- Грковић Мејдор 2018б:** Јасмина Грковић-Мејдор, Развој клаузалне допуне когнитивних предиката у српском језику, Рајна Драгићевић, Вељко Брборић (ур.). *Српска славистика. Радови српске делегације на XVI међународном конгресу слависта. Том 1: Језик*, Београд: Савез славистичких друштава Србије, 89–105.
- Грковић Мејдор 2021:** Jasmina Grković-Major, The development of emotion predicate complements in Serbian, Björn Wiemer, Barbara Sonnenhauser (eds.). *Clausal Complementation in South Slavic*, Berlin – Boston: De Gruyter Mouton, 415–441.
- Даничић 1870:** Gjura Daničić, Indijske priče prozване Stefanit i Ihnilat, *Starine JAZU II* (1870): 261–310.
- ЕСЈС:** *Etymologický slovník jazyka staroslověnskeho* (hl. red. Eva Havlová), 1–, Praha: Academia, 1989–.
- ЕССЈ:** *Этимологический словарь славянских языков* (ред. О. Н. Трубачев–), 1–, Москва: Наука, 1974–.
- Јовановић 1996:** Томислав Јовановић, *Варухово откровење* у преписима манастира Савине и Никољца, *Српски језик*, I, 557–574.
- Јовановић 1999:** Томислав Јовановић, Српски преписи арокрифа *Како Давид написа Псалтир*, *Археографски прилози*, 21, 299–313.
- Курешевић 2019:** Марина Курешевић, Уз целовито издање приче о Акиру Премудром из рукописног зборника бр. 53 Народне библиотеке Србије, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, 67/1, 165–177.
- Курешевић 2022:** Марина Курешевић, *Сему же сице бившу: о синтакси и језичком стилу српскословенских текстова*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Курц 1963:** Иозеф Курц, Проблематика исследования синтаксиса старославянског језика, *Исследования по синтаксису старославянског језика*, Прага: Издательство чехословацкой академии наук: 5–14.
- Маринковић, Јерковић 1985:** Радмила Маринковић, Вера Јерковић (прир.), *Српска Александрида: свеска друга*, Београд: САНУ (Одељење језика и књижевности, Критичка издања српских писаца, II).

- Мочуљски 1893:** W Močuljskij, Zur mittelalterlichen Erzählliteratur bei den Südslaven, *Archiv für slavische Philologie* XV (1893): 377–380.
- Павловић 2009:** Слободан Павловић, *Старосрпска зависна реченица*. Ср. Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Павловић 2013:** Слободан Павловић, *Узроци и механизми синтаксичких промена у српском језику*, Ср. Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Пацнерова 1958:** Ludmila Pacnerová, K syntaxi infinitivu k staroslověnských evangelních kodehech, *Studie za slovenské jazykovědy. (Sborník k 70. narozeninám akademika Františka Trávníčka)*, Praha.
- Преображенска 1991:** М.Н.. Преображенская, *Служебные средства в истории синтаксического строя русского языка XI–XVII вв. (сложноподчиненное предложение)*, Москва: Институт русского языка АН СССР.
- Ројзензон 1962:** Леонид Иванович Ройзензон, К генезису сложного предложения. *Otázky slovanské syntaxe*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 245–257.
- Седлачек 1963:** Ян Седлачек. Синтаксис старославянского языка в свете балканистики. *Slavia* XXXIII, 3, 384–394.
- СС 1999:** *Старословянский словарь (по рукописям X–XI веков, 2-е издание, стереотипное*, Р. М. Цейтлин, Р. Вечерка и Э. Благовой (ред.), Москва: Русский язык.

Marina F. Kurešević

ON THE USE OF *JAKO* IN SERBIAN CHURCH SLAVONIC NON-LITURGICAL NARRATIVE TEXTS

Summary

The use of *jako* is a good example of the semantic non-specificity of words that exhibited the function of conjunctions, characteristic for the Old Church Slavonic. In Old Church Slavonic *jako* could introduce different types of dependent clauses. It could also appear in the function of adverbs and particles. Serbian Church Slavonic inherited such a situation in which the use of *jako* became a typical bookish device.

The aim of this research is to present the syntactic and pragmatic potential of the word *jako* in low-style Serbian Church Slavonic, and to find out whether the inherited Old Church Slavonic situation is preserved in the language system or some changes have been recorded due to the vernacular influence.

The research has been conducted on non-liturgical narrative texts written in low-style Serbian Church Slavonic, whose transcripts dating from the 15th to the 17th centuries.

Key words: Old Church Slavonic, Serbian Church Slavonic, conjunctions, hypotaxis.